

- eit fyrtårn i vest

Sirkulær økonomi og forbruksmønster

September 2026

Berekraftig bruk av ressursar og sirkulær økonomi heng tett saman. Det handlar om korleis vi brukar ressursane frå jorda vår, korleis vi transporterar varer, og kva vi gjer med dem når vi ikkje lenger kan bruka dei.

Samstundes er eit meir sirkulært forbruk avgjerande for å redusera klimagassutsleppa våre og ta vare på naturen. Sirkulær økonomi er dermed ikkje eit mål i seg sjølv, men eit verkemiddel for å nå klimamåla våre.

OYGARDEN.KOMMUNE.NO

Innhald

1. Sirkulær økonomi	3
1.1. Kva er sirkulær økonomi?	3
1.2. Ressursbruk i verdikjeda	4
1.3. Sirkularitetsgrad i Noreg	5
2. Verkemiddel for sirkulær økonomi	7
2.1. Kva påverkar forbruksmønster?	7
2.2. Lån, leie, sambruk, reparasjon og ombruk	8
2.3. Avfallsreduksjon, kjeldesortering og materialgjenvinning	9
2.3.1. Grønt Punkt Norge og Produsentansvarsselskap.....	9
3. Sirkularitet i Øygarden kommune	11
3.1. Døme på sirkulære verksemder i Øygarden	11
3.2. Handtering av avfall i Øygarden kommune	11
3.2.1. Ny innretting av avfallsgebyr.....	12
3.3. Kommunen sine roller og verkemiddel.....	13
3.3.1. Kommunen som samfunnsutviklar	13
3.3.2. Kommunen som innkjøpar og forbrukar.....	13
3.3.3. Kommunen som planmynde	14
4. Oppsummering.....	14

1. Sirkulær økonomi

I følge FNs ressurspanel står forbruket av ressursar globalt for

- Meir enn 90 prosent av nedbygginga av natur og belastninga på vassressursane
- Over 55 prosent av klimagassutsleppa
- Opptil 40 prosent av den helseskadelege luftforureininga¹

Vi må vri økonomien over på ein meir sirkulær økonomi dersom vi skal nå mål i internasjonale avtalar når det gjeld klima, miljø og natur. Sirkulær økonomi er altså ikkje eit mål i seg sjølv, men eit middel for å nå andre mål. Ein sirkulær økonomi skal bidra til ei berekraftig og effektiv forvaltning av ressursane på planeten. Skal vi få det til, vert det kravd eit breidd utval av verkemiddel som stimulerar til endra åtferd både hos næringslivet, forbrukarar (ibid) og kommune.

- Vi må vri forbruket vårt mot varer og tenester med lågare klima- og miljøpåverknad.
- Prisane på varer må reflektere samfunnsøkonomiske kostnader ved ressursbruken
- Kunnskapen om konsekvensane av forbruket vårt må bli betre

I EU sin grønne vekststrategi er sirkulær økonomi sentralt, saman med regelverk som fremjar sirkulære løysingar. Noko av dette regelverket vil vere aktuelt for Noreg å gjennomføre som del av EØS-avtalen. Tett samarbeide med EU på dette området, både av omsyn til klima og natur, og av omsyn til norsk næringsliv i den europeiske marknaden vil vera viktig (ibid).

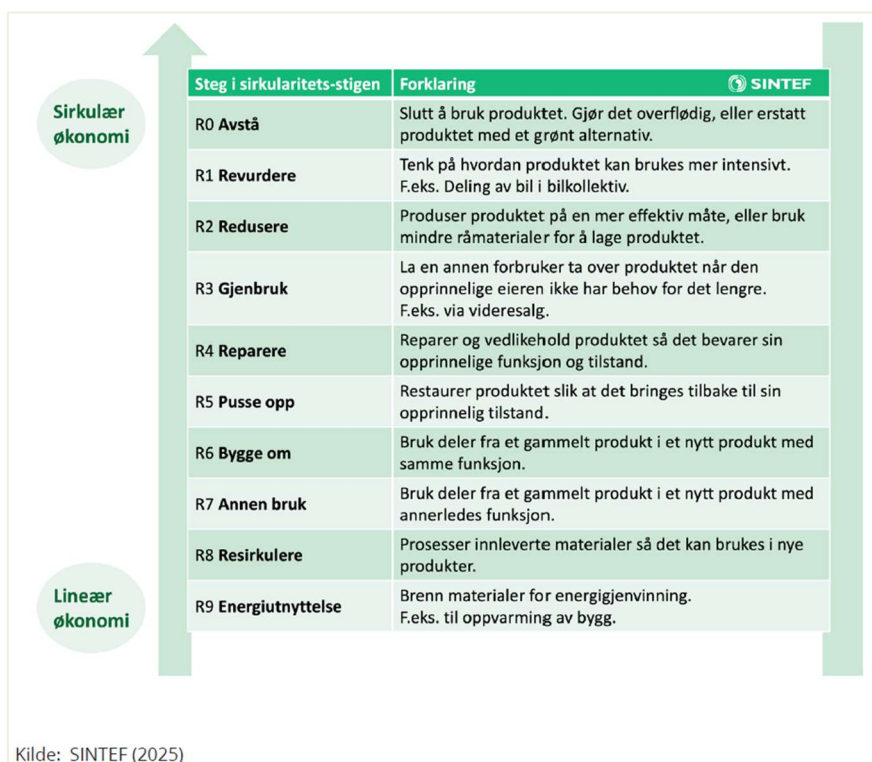
1.1. Kva er sirkulær økonomi?

Det finst ikkje ein eintydig definisjon av omgrepet sirkulær økonomi, men det handlar om å få produkt til å vara så lenge som mogleg ved reparasjon, gjenbruk og ombruk. Slik utnyttar vi dei same ressursane fleire gonger og minst mogleg går tapt. Ein sirkulær økonomi kan bidra til:

- Redusert arealbruk og uttak av naturressursar
- Redusert klimagassutslepp til produksjon og transport
- Auka konkurransekraft og økonomiske moglegheiter gjennom nye forretningsmodellar og verdikjeder for ombruk
- Styrka beredskaps- og forsyningstryggleiken

Sirkulær økonomi krev at vi tenker og handlar annleis når det gjeld varer og tenester vi bruker, og at vi bevegar oss bort frå ein lineær økonomi. Eit rammeverk som vert brukt for å illustrerer forskjellen på lineær og sirkulær økonomi blir omtalt som R-strategiane:

¹ Ikkje rett fram. Rapport fra ekspertgruppen for utredning av virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter (2025)

Dersom vi som forbrukarar og organisasjon reflekterer over dei ulike stega ved anskaffing eller avhending av produkt, kan vi bidra til at økonomien vår beveger seg oppover på stigen, frå lineær økonomi og i retning sirkulær økonomi.

1.2. Ressursbruk i verdikjeda

Verdikjeda til eit produkt består av alle aktivitetar som gir eller mottar verdi frå design, produksjon, distribusjon, handel og forbruk av produktet. Ulike produktgrupper vil ha klima- og miljøeffekt i ulike fasar av verdikjeda². Vi kan sortera klima- og miljøeffekt etter kva ledd i verdikjeda dei oppstår:

- **Utvinning av råvarer** omfattar uttak og bearbeiding av materialressursar, som til dømes fossil brensel, mineral, skog og matproduksjon. Det kan påverke biodiversitet og naturleg karbonlagring, i tillegg til at bruk av kjemikaliar og tungmetall i utvinninga kan lekke ut i økosystemet. Medan uttak av naturressursar er godt regulert her i landet, vil forbruk i Noreg som er basert på uttak av naturressursar i land med mindre regulering, kunne medføre overforbruk av naturressursar og tap av økosystemtenester.
- **Produksjonsfasen** kan gi høge klimagassutslepp gjennom bruk av energi, særleg når energien vert produsert frå fossile kjelder. Produksjonsprosessen gir også opphav til avfall og forureining som kan vera skadeleg for økosystemet og helsa vår. Mange produksjonsprosessar krev i tillegg store mengder vatn, som kan påverke vasskvalitet og tilgjenge.

² Ikkje rett fram. Rapport fra ekspertgruppen for utredning av virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter (2025)

- **Handel og transport** av varer kan bidra til luftforureining og svevestøv, i tillegg til utslepp av klimagassar. Bygging av infrastruktur for å leggja til rette for handel og transport fører også til klima- og miljøforureining, og legg beslag på landområde.
- **Kjøp og sal av varer** kan krevja stor lagerkapasitet, med klimagassutslepp frå energibruk til lys, oppvarming, nedkjøling og frysing av varer. I tillegg kan emballasje og uselte varer generere avfall. Bygging av lagre, butikkar og distribusjonslokale kan leggja beslag på landareal.
- Bruksfase kan krevja store mengder energi, til dømes frå fossil energi som gir utslepp av klimagassar. Kjemikalier og mikroplast kan lekkja ut i økosystemet. Eingongsprodukt er ei særleg utfordring. Bruk av fleire produkt legg også beslag på areal til infrastruktur, til dømes vagar til bilar.
- **Avfalls- og sluttfasen** omfattar deponering, forbrenning, og mogleg forsøpling, alt med mogleg negativ påverknad på økosystem i form av utslepp av klimagassar, kjemikalier og energi- og arealbruk.

Den tekniske resirkuleringsraten, eller «sirkularitetsindikatoren», refererer til andelen sekundære materialer i en økonomis totale forbruk. Den inkluderer alle materialer som tidligere var avfall, men som er satt tilbake i bruk, inkludert resirkulerte materialer fra både den tekniske syklusen (som resirkulert sement og metaller) og bearbeidede biologiske innsatsfaktorer (som papir og trevirke).

Energi er ein sentral faktor i alle deler av verdikjeda til eit produkt. Når energi vert dekt av fossile kjelder, kan det føre til betydelege utslepp av klimagassar. Mellom anna krev produksjon og bearbeiding av materiale til bygg- og anleggsnæringa (BAE), mykje energi. Det gjeld særleg produksjon av materiale som betong, stål og aluminium.

Også i ein sirkulær økonomi kan energibruken vera stor, og dermed også kjelde til klimagassutslepp og naturinngrep til etablering av energianlegg og infrastruktur. Materialgjenvinning, som til dømes å henta ut kritiske råvarer frå elektronikk, er ofte energikrevjande. Vi må derfor også tenke på at sirkulære aktivitetar skal vera så energieffektive og fossilfrie som mogleg. Fornybar energi kan også ha negativ effekt på klima og miljø, så sirkulære tiltak som effektiviserer og reduserer energibehov er viktig³.

Tryggleikspolitikk er også eit moment i verdikjedene og varestraumane i verda i dag. Mange produkt er avhengig av råvarer og komponentar frå mange ulike land. Det å verta meir sjølvforsynt med omsyn til råvarer og/eller komponentar til produkt, og at vi nyttar ressursane betre ved mellom anna materialgjenvinning, er også eit viktig moment ved sirkularitet (ibid).

1.3. Sirkularitetsgrad i Noreg

Sirkulær økonomi er eit komplekst felt. EU har utarbeida ein rekkje indikatorar for sirkulær økonomi. Noreg har i dag data på 12 av 27 av desse indikatorane. Miljødirektoratet og SSB arbeidar med å etablere eit nasjonalt indikatorsett for sirkularitet som byggjar på EU sitt indikatorrammeverkt⁴.

³ Ikkje rett fram. Rapport fra ekspertgruppen for utredning av virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter (2025)

⁴ Liste med data for Noreg, Sverige, Danmark, Finland og EU s. 58 i rapporten Ikkje rett fram.

Det er fleire aktørar som publiserer analyserapportar om sirkularitet. Global footprint Network (GFN) publiserer årleg «National Footprint and Biocapacity accounts», som også ser på material-straumar. GFN står bak kampanjen Verdas overskotsdag. Noreg si overskotsdag i 2025 var 16. april. Hadde alle på jorda hatt same forbruk som nordmenn, ville vi trengt 3,6 jordklodar kvert år.

Circular Economy Norway publiserte The Circularity Gap Report / Norway, første gong i 2020. Ny rapport kom i april 2025. Data i rapportane byggjar på data frå 2018 (2020-rapport) og 2022 (2025-rapport). Den første rapporten viste at Noreg hadde ein sirkularitetsgrad på 2 prosent⁵, eit tal som er uendra i 2025-rapporten⁶.

Til samanlikning ligg den globale sirkularitetsgraden på 7,2 prosent, medan Sverige ligg på 3 prosent, Danmark 4 prosent, Storbritannia 7,5 prosent, Polen 10 prosent (ibid) og Nederland 24,5 prosent⁷.

Vidare viser rapporten (2025) at Noreg har eit forbruk av sekundære materialar, altså gjenbruk av materialar, på 2 prosent. 44 prosent av vårt materialforbruk består av ikkje-fornybare ressursar (råvarer) som potensielt kunne vore erstatta av resirkulerte alternativ. Det betyr at 44 prosent av materiale / ressursane vi forbrukar i Noreg unødvendig belastar klima og naturen på jorda. I rapporten frå 2020 var dette talet på 31 prosent.

Eit sentralt moment i rapporten er berekning av materialstraumar og klimafotavtrykk, og det vert vist til at Noreg sitt materielle fotavtrykk⁸, er på 39 tonn per person i året. Til samanlikning ligg det globale gjennomsnittet på 12 tonn, medan jorda si berekraft-grense er rekna til 8 tonn per person i året. I Noreg auka det materielle fotavtrykket med 6 prosent frå 2018 til 2022⁹. Denne Auka skyldast først og fremst auke i bruk av ressursar utanlands, og understrekar at Noreg er avhengig av varar og råmateriale frå utlandet (ibid).

Den globale økonomien brukar allereie meir enn planeten toler med ein ressursbruk tilsvarande 1,75 klodar, og det er landa med høg levestandard som forbrukar mest ressursar. Noreg er blant landa med høgast økologisk fotavtrykk (bruk av naturressursar), og om heile jordas befolkning skulle leve som ein gjennomsnitts nordmann, ville vi altså trenge ressursar frå meir enn 3,6 jordklodar kvart år (ibid).

⁵ The Circularity Gap Report / Norway 2020

⁶ The Circularity Gap Report / Norway 2025

⁷ The Circularity Gap Report / Netherlands 2020

⁸ Forbruk av råmateriale / Raw Material Consumption (RMC): globalt uttak av materiale for å dekke etterspørsel i eit land (forbruksbasert tilnærming). I rapporten The Circularity Gap Report / Norway representerer materialfotavtrykket det totale volumet av råmateriale som inngår i heile forsyningskjeda fram til forbrukar.

⁹ The Circularity Gap Report / Norway 2025

2. Verkemiddel for sirkulær økonomi

Våren 2024 oppnemnde regjeringa ein ekspertgruppe som mellom anna skulle sjå på verkemiddel for å fremme sirkulære aktivitetar, vurdere potensial og behov for endra eller nye verkemiddel. Ekspertgruppa valde ut sju verdikjeder som er greia ut; 1) plast, 2) elektronikk, 3) tekstilar, 4) avfall, 5) bygg, anlegg og eigedom, 6) kjøretøy og batteri og 7) bioressursar. Verkemidla som er vurdert skal mellom anna stimulera forbrukarar og verksemdar til å endra åtferd, gjennom korrigerende av det som vert omtala som marknadssvikt, til dømes:

- Klima- og miljøkostnader er ikkje tilstrekkeleg regulert, (og heller ikkje formidla til forbrukar)
- Produkta er for billige når ikkje alle kostnader vert spegla i prisen
- Uttak av naturressursar er for høgt

Ekspertgruppa leverte rapporten «*Ikke rett fram*», sommar 2025, med 79 tilrådingar om økonomiske, regulatoriske og informative verkemiddel.

2.1. Kva påverkar forbruksmønster?

For å finne effektive og målretta verkemiddel som kan «dulte» forbruket vårt i riktig retning, er det viktig å vita kva som påverkar forbruksmønsteret vårt.

Det er naturleg at forbruksmønsteret vårt vert påverka av inntektsnivå. Hushald med låg inntekt brukar ein stor del av sin inntekt på bustad og mat. Desse hushalda har dermed lite midlar til anna forbruk. Undersøkingar viser at dei som tener mest har høgare forbruk, mellom anna til fritidsutstyr, reiar, bil og møblar¹⁰. Generelt har pris først og fremst effekt på forbruksmønster når det gjeld moteartiklar og feriereiser, medan nødvendige varer og tenester som mat og reise til jobb, er mindre sensitiv for prisendringar (ibid).

Også kjønn, alder og samansetting av hushalda har betydning for forbruksvanar. Til dømes legg yngre forbrukarar og kvinner meir vekt på miljø og klima i sine matvanar (ibid).

Forbrukerrådet og YouGov har gjennomført ein undersøking som viser at halvparten av norske forbrukarar let seg påverke til å handla meir med reklame, kundeklubar og bonusprogram. Dette er aktivitetar som skal auka sal av varar og dermed vårt forbruk, og er ikkje berekraftig i den store samanhengen.

Forbruket vårt kan verta vridt i ei meir berekraftig retning ved å betra tilgangen til klimavennlege produkt, og ved å gjera utsleppsintensive produkt mindre tilgjengeleg. Det er òg viktig å gjera informasjon om klimavennlege produkt tydeleg og påliteleg, for å gjera det lettare for forbrukarane å ta informerte val.

Forbrukarane har også makt og kan stille krav til produsentar, etterspørje miljøinformasjon, og slik ha grunnlag for å ta meir informerte val. Slik kan forbrukarane «tvinge» verksemdene til å ta større ansvar for klima og miljø. Forbrukerrådet har laga ei miljørettleiing der vi finn informasjon og rettleiing som skal gjera det lettare for oss forbrukarar å ta berekraftige val. Rettleiaren inkluderer mellom

¹⁰ Miljødirektoratet, Klimatiltak i Norge – Kunnskapsgrunnlag 2025 (side 166)

anna produkttestar, klageguide, informasjon om kvar vi kan handla bruke varer, og ressursar knytt til leie, lån og reparasjon av klede og utstyr.

2.2. Lån, leie, sambruk, reparasjon og ombruk

For å fremme ein sirkulær økonomi må både produsentar og forbrukarar verte stimulert til å endra åtferd. Det er naturleg å tenke at det bør nyttast verkemiddel direkte på vareproduksjonen som er opphav til klima- og naturskade, til dømes avgifter. Økonomien og varehandelen vår er prega av internasjonale verdikjeder på tvers av landegrensar, i tillegg til manglande regulering i vareproduksjonar der dei eksterne kostnadene (klima- og naturskade) i stor utstrekning oppstår. Dette gjer det nødvendig å ta i bruk verkemiddel, mellom anna avgifter, støtteordningar og reguleringar, som påverkar etterspørselen etter dei produkta som gir opphav til miljøskade.

Rapporten «Ikke rett fram» peiker på ein variasjon i mogelege verkemiddel for å fremma meir sirkulær økonomi og forbruksmønster hos forbrukarane i Noreg. Mange av verkemidla krev endring i økonomiske rammer og system, kunnskap og kapasitet i forvaltninga, og samarbeid på tvers av sektorar og land.

Generelt seier rapporten at nye varer må bli dyrare. Tiltak som aukar prisen på nye varer bør verte kombinert med tiltak som stimulerer marknaden for brukte varer. I tillegg må mange varer få auka levetid og garantitid, og det må vera mogleg å reparera til dømes elektronikk og kvitevarer.

Meir lån, leie og sambruk vert trekt fram i Klimatiltak i Norge – Kunnskapsgrunnlag 2025 (Miljødirektoratet). Både kommunane, verksemdar og enkeltpersonar kan bidra til redusert forbruk ved å låne, leiga og sambruka meir. Ein ny statleg tilskotsordning, Sirkulærsats, er retta mot kommunane og deira forbruk av mellom anna maskinar, møblar og tekstilar.

I rapporten sin trekk ekspertgruppa også fram at vi må utvikla verdikjeder der restprodukt frå ein produksjon vert brukt som råstoff inn i ein anna produksjon. Slik kan vi bruka ressursane meir effektivt og redusera mengda avfall. Verkemiddel som avgift på utslepp og avfall, kombinert med teknologiutvikling som sikrar oppsamling og utnytting av restprodukt. Vidare peiker «Ikke rett fram»-rapporten på å auka bruka av restprodukt

Avgifter på utslepp og nye varer gjer at desse vert dyrare. Ekspertgruppa tek til orde for at slike avgifter skal bidra til finansiering av tiltak som stimulerer ønskja effekt, som til dømes reparasjonsbonus, støtte til omsetning av brukte varer eller ved fritak i meirverdiavgift. Sirkulære aktivitetar som til dømes utleie, sambruk, reparasjon og ombruk, opnar for ny forretningsverksemd, med eller utan stimulerande tiltak.

Subsidier kan vere eit supplement til miljøavgifter eller koter, og kan verte retta mot til dømes reparasjonsaktivitetar, teknologiutvikling og miljøvennlege aktivitetar som vrir produksjon og forbruk mot meir miljøvennlege produkt. Samtidig skal vi vera klar over at subsidier i all hovudsak vert finansiert av fellesskapet gjennom skattesystemet. Det kan like godt vere føremålstenleg å revurdere subsidier som legg til rette for den lineære økonomien, og i alle fall unngå å leggja avgift på aktivitetar og varer som vert subsidiert.

Forbrukarar og produsentar må verte stimulert til å endra åtferd, og i rapporten er det tydeleg at ekspertgruppa tilrår å bruke mange ulike verkemiddel for å oppnå eit lågare forbruk av ressursar.

2.3. Avfallsreduksjon, kjeldesortering og materialgjenvinning

Sirkularitet og endra forbruksmønsteret handlar også om kva vi gjer med produkt når vi ikkje lengre kan eller vil nytta dei. Noreg har sett seg nasjonale måla for gjenvinning og behandling av avfall. Det går fram av avfallsforskrifta § 10a-4 *Plikt til utsortering av avfall*, at kommunen har skal sørgja for at ulike avfallsfraksjonar frå hushaldningar vert utsortert ved kjeldesortering. Det betyr at forholda skal liggja til rette for at hushalda kan gjere sorteringa av avfallet heime. Måla i forskrifta talfest kva del (prosent) av den totale mengda av ulike avfallsfraksjonar som vert samla inn frå hushalda per år, som skal vera sortert ut ved kjeldesortering.

Avfallsfraksjon	Mål i prosent	Mål i prosent	Mål i prosent
Mat	55 % f.o.m. 2025	60 % f.o.m. 2030	70 % f.o.m. 2035
Plast	50 % f.o.m. 2028	60 % f.o.m. 2030	70 % f.o.m. 2035
Papp og papir	80 % f.o.m. 2028		85 % f.o.m. 2035
Glas- og metallemballasje	85 % f.o.m. 2028		90 % f.o.m. 2035

I tillegg til å leggja til rette for kjeldesortering og sørgja for innsamling av dei fire fraksjonane, samt restavfall, skal kommunen sørgja for at park, hage- og tekstilavfall frå hushalda vert sortert ut ved kjeldesortering.

Formålet med kjeldesortering er gjenbruk, ombruk eller gjenvinning av materialressursar. Eit av verkemidla for å auka kjeldesorteringa og materialgjenvinning, samt redusera mengda restavfall, er gjennom avfallsgebyr. I Noreg har vi eit prinsipp om at «forureinar betalar», som betyr at alle kostnader ved lovpålagt handtering av hushaldsavfall vert dekkja over avfallsgebyret. Dette vert også kalla sjølvkostprinsippet. Kommunen kan ikkje subsidiera eller tena på handtering av avfallet. Gebyret skal dekkja innsamling og handtering av avfallet, samt utbygging av nødvendig infrastruktur.

Avfallsgebyret kan elles innrettast slik at det fremmer kjeldesortering og gjenvinning av materialressursar, og reduserer mengda restavfall, til dømes differensierte avfallsgebyr. Dette kan innrettast slik at hushalda betalar for levering av avfall basert på vekt eller volum.

2.3.1. Grønt Punkt Norge og Produsentansvarsselskap

Mykje av avfallet vårt er emballasje, og avfallsforskrifta kap. 7 har mellom anna til føremål å auka ombruk og materialgjenvinning, og redusera miljøproblem frå emballasjeavfall. § 7-5 i forskrifta pålegg emballasjeprodusentar å etablere eller melde seg inn i eit godkjent produsentansvarsselskap. Følgjande produsentselskap er godkjent av Miljødirektoratet:

- Sirkel Glass AS
- Norsk Metallgjenvinning AS
- Norsk Resy AS
- Norsk Returkartong AS
- Plastretur AS

Det einskilde produsentansvarsselskapet skal sikra at emballasjeavfall frå næringsliv og kommunar vert samla inn i heile landet, gjennom heile året. Produsentansvarsselskapa samlar inn og materialgjenvinnar brukt emballasje av drikkekartong, emballasjekartong, papir, plast, metall, glas, tre, bølgepapp og kraftpapir.

I tillegg til plikta til å vera medlem av godkjent produsentansvarsselskap, pliktar emballasjeprodusentar å rapportera inn mengde emballasje dei slepp ut på den norske marknaden, samt å driva avfallsførebygging.

Grøn Punkt Norge er eit «non-profit» selskap eigd av produsentansvarsselskapa for emballasje. Gjennom medlemskap i Grønt Punkt Norge etterlev emballasjeprodusentane pliktane i forskrifta. Vederlag frå medlemsselskapa sikrar finansieringa av returordningane for dei ulike emballasjefraksjonane. Grøn Punkt Norge hjelper også medlemmar å utvikla emballasje som kan materialgjenvinnast og har utvikla ein gjenvinningskalkulator til medlemsverksemdene.

3. Sirkularitet i Øygarden kommune

Det føreligg per i dag ikkje lokale data for Øygarden kommune når det gjeld sirkularitet og bruk av verdas ressursar, men vi kan anta at vi ikkje skil oss ut frå landet elles. Vi har truleg det same behovet og potensialet for å fremma sirkulær økonomi, mellom anna gjennom å stimulera produsentar og forbrukarar til meir sirkulært forbruksmønster.

3.1. Døme på sirkulære verksemder i Øygarden

Sjølv om vi ikkje har statistikk og tal frå Øygarden, har vi fleire gode døme på verksemder og aktivitetar som vi kan løfte fram i eit kunnskapsgrunnlag om sirkularitet i eigen kommune:

- Sekkingstad AS og Biomega Norway AS på Skaganeset er eit godt døme på god bruk av restprodukt frå ein produksjonsprosess inn i ein anna. Her vert fiskeavfall frå fiskeslakteriet brukt til produksjon av næringsmiddel til menneske og dyr
- Sinomine Specialty Fluids har i 25 år drive ein sirkulær verdikjede for cesiumformat – eit råstoff det er avgrensa tilgang til globalt. Forretningsmodellen byggjar på utleige av bore- og kompletteringsvæske til norsk sokkel. Etter bruk vert væska returnert tin anlegget på Ågotnes, filtrert og sett til bake i sirkulasjon for ny utleige. Den sirkulære kretsløpsmodellen minimerer tap av råstoff og reduserer kostnader både for miljøet og for kundane.
- Wastech AS på Straume driv innsamling og kompostering av matavfall frå verksemder i Øygarden, Bergen og omlandet rundt. Produktet av komposteringa er naturleg gjødsel og næringsrik jord, - produkt som fører naturleg næring tilbake til jorda, og erstattar torv og kunstgjødsel.
- Gjenbruksbutikkar fleire stader i kommunen som har utsal av brukte varer og klede, t.d.
 - NMS Gjenbruk Sotra på Straume
 - Bruktbutikken IMF på Straume,
 - Ombruksbutikken ved ØyVAR på Straume
 - Bruktbutikk på Torsvik, Toftøy
 - Nostalgia Bruktbutikk på Rong.

I tillegg arrangerer frivillige lag og organisasjonar jamleg lokale bruktmarknader og byttedagar på skular og liknande rundt om i kommunen.

- Reperasjonskafé v/Øygarden innbyggartorg og bibliotek er eit lågterskel tilbod der ein får råd, tips og rettleiing slik at ein kan reparera og korrigera eigne klede. Det kan vere alt frå å feste strikken på gamasjane, legge opp ei kåpe med fôr eller bli betre kjent/ven med di eiga symaskin. Øygarden innbyggartorg og bibliotek arrangerer også årleg klesbyttedag i samarbeid med Naturvernforbundet.
- Sirken er ein marknadsplass for kjøp og sal av brukte bygningsmaterial. Dei har meir enn 20 lager og hub'ar ei rekkje plassar i landet, mellom anna ein sjølvbetent hub-kontainer på Straume og store lokalar i Skur 26 på Laksevåg.

3.2. Handtering av avfall i Øygarden kommune

I Øygarden er ansvaret for å følgja opp plikta i avfallsforskrifta § 10a-4 lagt til ØyVAR as. Verksemda legg til rette for at hushalda i kommunen kan sortera ut 1) matavfall, 2) plastemballasje, 3) papp og papir og 4) glas- og metallemballasje, i tillegg til restavfall. I tillegg kan innbyggjarar og næringsliv

levere ei rekkje andre fraksjonar ved Straume Gjenbruksstasjon, Midtstegen Gjenbruksstasjon og Tjeldstø Miljøpunk (for hushaldningsavfall). Avfallet som vert hente, og avfall som vert levert til gjenbruksstasjonane går vidare til ulike godkjente mottak eller deponi, til dømes:

Matavfall vert køyrt til BIR sitt biogassanlegg på Voss

Plastemballasje endar hos produsentansvarsselskapet Plastretur.

Papp og papir vert levert til BIR Bedrift sitt papirsorteringsanlegg

Glas- og metallemballasje ender hos produsentansvarsselskapa Sirkel Glass AS og Norsk Metallgjenvinning AS

Restavfall vert køyrt til BIR sitt forbrenningsanlegg i Rådalen. Anlegget produserer straum og fjernvarme til innbyggjarane i Bergen.

Hageavfall vert køyrt til Arna Jordsortering for kompostering

Blanda treverke går ikkje lengre til forbrenningsanlegget i Rådalen, men til sponplateproduksjon i Baltikum.

Mengda avfall levert til ØyVAR sine gjenbruksstasjonar har auka betydeleg dei siste åra. Dette skuldast mellom anna betre tilgjengelege tilbod, auka aktivitet innan oppussing og større fokus på utsortering.

Det er altså eit stort behov for å jobba breidd med avfallsførebygging. Deira erfaring er både at kjeldesorteringa blant innbyggjarane kan bli betre, og at mykje av avfallet dei får inn, ikkje er avfall. Dette kan til dømes vera byggmateriale eller heilt nye varer handla på nett. Medan DNT Øygarden hentar ein del gratis treverke til klopper, har skular opplyst at dei ikkje har ressursar til å hente materiale sjølv om dei er interessert.

3.2.1. Ny innretting av avfallsgebyr

Tenestene frå ØyVAR skal vera brukarfinansierte etter sjølvkostprinsippet. Innrettinga av avfallsgebyra vert vedteke av Øygarden kommunestyret.

I 2024 gjennomførte ØyVAR eit prøveprosjekt på Rongøy, der eit grunngebyr dekkja henting og handtering av matavfall, glas- og metallemballasje, plastemballasje og papp og papir.

Restavfallet vart fakturert per kg. Det vart dermed lønsamt å sortera avfallet betre. Resultata viste auka mengde utsortert avfall og reduksjon i restavfall, sjå figur på neste side.

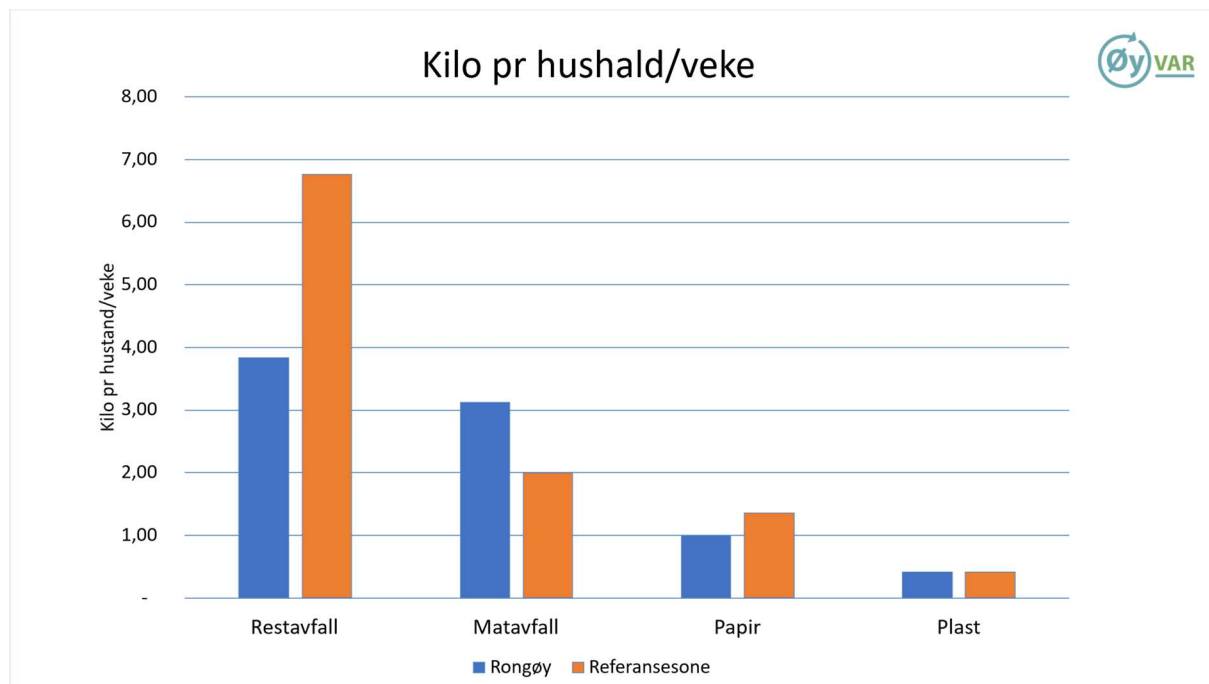
Frå 1. januar 2026 vart differensiert avfallsgebyr innført for alle hushald i Øygarden kommune. Ordninga byggjer på prinsippet om at utsorterte fraksjonar er inkluderte i grunngebyret medan restavfall blir betalt per kilo. Formålet er å stimulere til betre kjeldesortering og redusere mengda restavfall. Resultat frå første kvartal 2026 publiserte ØyVAR på facebook i april.

I januar 2026 vart også den utvida og ombygde gjenbruksstasjonen på Straume opna, med god plass til funksjonell logistikk, og personell som

retteleiar og bistår dei besøkande. Det er lagt godt til rette for å sortera avfallet vi kjem med. Prinsippet om grunnbeløp for utsortert avfall og betaling per kilo restavfall er gjeldande også her.

Den nye gjenbruksstasjonen på Straume er utforma for å støtte både materialgjenvinning og ombruk. Gjennom ombruksbutikken, driven av Trygger, vert mange produkt halde i bruk lenger i staden for å bli avfall. Gjenbruksstasjonen har også undervisningsrom for skuleklassar, kurs og liknande.

Figur 1: Mengde (kg) av ulike avfallsfraksjoner samla inn per hushald på Rongøyn samanlikna med ei referansesone. Kjelde: ØyVAR as 2026

3.3. Kommunen sine roller og verkemiddel

Kommunen har fleire viktige rollar i arbeidet for å auke sirkularitet, både som tenesteleverandør, samfunnsutviklar, innkjøpar og planleggingsmynde.

3.3.1. Kommunen som samfunnsutviklar

Som samfunnsutviklar kan kommunen legge til rette for sirkulær økonomi og innbyggjarar og næringslivet si moglegheit for å velje sirkulære varer og tenester, t.d. reperasjon, ombruk, materialgjenvinning, delingsøkonomi. Reperasjonskrافé ved Øygarden innbyggartorg og bibliotek er eit døme på å fremme ein meir sirkulær økonomi.

3.3.2. Kommunen som innkjøpar og forbrukar

Verksemda til kommunen gjer store innkjøp og kan sette tydelege premiss for kjøp av varer og tenester gjennom offentlege anskaffingar. Lov om offentlege anskaffingar er tydeleg på at vi skal nytta tildelingskriterium og / eller krav som reduserer klima- og miljøeffekten av dei varane og tenestene vi kjøper. Vi kan mellom anna legge vekt på at varer forureinar minst mogleg ved

produksjon, at varer skal ha lang levetid eller garantitid, at vi skal kunne reparera dei, jf. eige kunnskapsnotat om offentlege anskaffingar.

Kommunen er også ein forbrukar som alltid kan søkja å redusere sine innkjøp av nye varer. Dette gjer vi ved å bruka møblar, inventar, bilar og maskinar lengst mogleg, reparera ved behov og søkja moglegheit for ombruka når vi ikkje lengre kan nytta produktet.

Gjennom prosjektet Mat og berekraft har Helse og velferd hatt fokus på å redusera matsvinn ved institusjonane våre. Dei har mellom anna utvikla betre rutinar for bestilling av mat og tilpassa storleiken på porsjonane som vert servert til bebuarar. Prosjektet kan med fordel verta implementert i andre deler av verksemda der mat er ein del av tenesteproduksjonen, som til dømes i barnehage og skule.

3.3.3. Kommunen som planmynde

Som planmynde utarbeidar og vedtek kommunen Samfunnsdelen til kommuneplanen og andre samfunnsrelaterte strategi- og handlingsplanar for både eiga drift og samfunnsutvikling. Gjennom dette planverket kan kommunen vedta føringar som fremmar redusert forbruk og meir sirkulær økonomi i verksemda si, for innbyggjarar og næringsliv.

Dei langsiktige grepa for å fremma sirkulær økonomi gjer vi i arealplanlegginga vår. Gjennom Arealdelen til kommuneplanen og reguleringsplanar kan vi legge føringar for kor, kva og korleis vi byggjar, med omsyn til mellom anna materiale, handtering av massebalanse og eventuelle overskotsmassar.

4. Oppsummering

Sirkulær økonomi er knytt til effektiv bruk og ombruk av ressursar i giftfrie kretsløp, der gjenbruk, ombruk og reparasjonsaktivitetar skapar moglegheit for nye forretningsmodellar. Kjeldesortering og materialgjenvinning er også viktige grep. Innføring av produsentansvar på ulike emballasjetypar har ført til etablering av fleire ulike verksemder for materialgjenvinning, eigd og finansiert av medlemsverksemder.

Handtering av avfall krev energi og areal, og fører som oftast til utslepp. Avfallsførebygging er derfor ein viktig motivasjon for å auke den sirkulære økonomien. Det viktigaste vi gjer for å redusera uttak av ressursar, energibruk og utslepp er likevel å endra forbruksmønsteret og jobba for produksjonsførebygging. Rapporten «Ikke rett fram» peiker på at dette er utfordrande, og at det krev ein kombinasjon av mange ulike verkemiddel. Som kommune bør vi nytte dei rollane og verkemidlane vi har for å fremma sirkulær økonomi og forbruksmønster.